

Személyiségfejlődési zavarok pszichológiája - 2

Dr. József István

A szocializáció

Személyiségfejlődés döntő tényezője:

A környezeti hatásoknak az egyed születésétől a halálig tartó, nagyrészt ösztönös, tudattalan feldolgozása.

Ez a szocializálódási folyamat.

A szocializáció, mint fogalom jelentése nem rögzített, egyre differenciáltabbá, komplexebbé válik.

Inadaptáció: szocializációs folyamat sérülése, zavara

Gyökerei: a gyermek szocializálódásának hiányában, illetve zavaraiiban lelhetők fel.

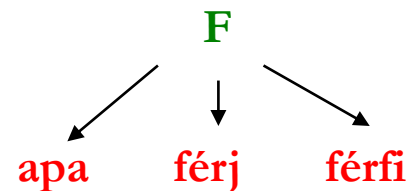
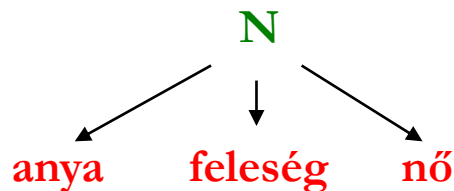
Inadaptációs tünetek keletkezésének pszichikus mechanizmusai:

a.) A szocializáció folyamatában az egyed, újszülött korától kezdődően, *tudattalanul veszi át a környezete által nagyrészt nem tudatosan nyújtott érzelmi-indulati hatásokat.*

„beprogramozás” - életkori, nemi, társadalmi viselkedésmódok, szerepek, primer értékek

Szülők minta és érték adása.

„24” órás hatás

b.) *Az érzelmi-indulati hatások fő közvetítője a metakommunikáció, amely a hang, a tekintet, a mimika, a gesztusok, a vegetatív és hormonális forrásokból eredő jelzések tudattalan vagy csak kismértékben tudatosuló összjátéka.*

A verbális kommunikáció mindig együtt jár a metakommunikatív magatartással.

KONGRUENCIA!

c.) *A szocializáció kitüntetett korszaka a születéstől a hetedik évig terjedő szakasz.*

A gyermek érzelmi lény, fontosabb a metakommunikáció, mint a verbális

közlés. → szeretetkapcsolat, ha ez nincs, vagy tartós negatív, illetve

ambivalens mk. éri, a gyermek pszichikus fejlődése retardálódhat → sodródás, társadalomellenesség, esetleg pszichózis.

- d.) *A gyermek a modellel szemben utánzási késztetést és empátiát érez. → azonosulás (identifikáció)*
Az identifikáció útján alakul ki az ösztönkiélést korlátozó *én* (ego) és a *felettes én* (superego).
- e.) A szocializálódás akkor is lefolyik, amikor a gyermek olyan szülővel, vagy szülőpótlókkal identifikálódik, akik nem a társadalom által elfogadott szociokulturális normákat képviselik, hanem eltérő értékorientációjú csoportok szabályrendszeréhez igazodnak. → Ebben az esetben gyakran a gyermek is deviánssá válik.
- f.) **Etológia** → a felsőbbrendű állatfajok ösztönprogramját az egyed élete folyamán szerzett tapasztalatok (*tanulás*) módosíthatják.
Az ember életének kb. harmada arra szolgál, hogy tanuljon.
Serdülőkor → érzelmi-indulati hatások, a modellkövetés a serdülő személyiségébe mélyen bevésődnek.
Ez a másodlagos szocializáció → új érzelmi-kognitív-szociális organizáció

g.) *A tudatos én strukturálódásának egyik alapvető kritériuma az óvodáskortól kezdve a gyermek egyre lendületesebbé váló autonóm tevékenysége.*

Motivált cselekvésben alakulnak ki a gyermeki kognitív struktúrák és a felnőttekkel, a társakkal, a „másikkal” való együttműködés gyakorlata. Csökkent aktivitáskészletés személyiségfejlődési zavarra utalhat.

h.) *A dependenciának nagymértékben csökkenni kell.*

Ha a függés természetes lazulása (a leválás) nem következik be, a dependencia fennmarad, rögződik, ez a pszichés állapot akadályozza a következő életkori szakaszokban az egyén szociális hatékonyságának, a *kompetenciának* kialakulását.

Inkompetencia → adaptációs-asszimilációs egyensúly a károsodik
(megismerő tevékenység)

→ énkép, önértékelés, önszabályozás irreális és labilis lesz

→ kortárskapcsolataiban kudarcra lesz

Elsődleges (családi) szocializáció:

Családok koronként és társadalmanként eltérőek.

Különbségek a szocializációs feladatok ellátásában:

- eltérő attitűd
- eltérő képességek
- eltérő áldozatkészség
- eltérő eredményesség
- más társadalmi viszonyok
- eltérő anyagi források
- eltérő családi struktúrák
- rétegspecifikus hagyományok
- családtagok emocionális tulajdonságai, pszichikus egyensúlyuk

A család szocializációs funkciói

- Gondozás (életben maradás és fejlődés)
- Személyiségfejlődés érzelmi alapjainak megteremtése (intimitás)
- Családi interakciók biztosítása (verbális és metakommunikáció)
- Alapvető szociokulturális szokások, viselkedési sémák, értékek átadása
- Családtagok egymáshoz viszonyulása → itt alapozódnak meg a családi, nemi szerepek és társadalmi szerepek
- Énkép, viszonylagos énidentitás, énídeál kialakítása.

Családdinamika

Minden család jól, kevésbé jól vagy rosszul működő *önszabályozó rendszer*.

A társadalmi normák közül szelektálja azokat, amelyek a családban érvényes egyedi szabályrendszeré válnak (szerepek, érzelmek kifejezése, konfliktusfeldolgozási módok, stb...)

Rejtett és kimondott szabályok → a dinamikus egyensúly fenntartását hivatott szolgálni (Homeosztázis - azonos állapotra törekvés)

A rendszer bármely elemének (családtag) változása a rendszer változását vonja maga után.

Családstruktúra

Családi alcsoportok fontos, hogy szilárdak

Legyenek, és jól viszonyuljanak egymáshoz

- házastársi
- szülői
- gyermeki
- ha ott élnek a nagyszülők, ők is külön alrendszerként képeznek

Jól strukturált családokban az alcsoportok körülhatároltak, tudatában vannak eltérő szerepeikkel. A más-más alcsoportba tartozók kommunikálnak egymással, közös problémáik vannak, képesek jól együttműködni.

Strukturálatlan családok

- **Az alcsoportok gyakorlatilag nem léteznek**
minden családtag tud a többiek életének legapróbb mozzanatáról, egymás dolgaiba rendszeresen beleszólnak
- **A családtagok, illetve az alcsoportok elszigetelődtek**
elzárkóznak egymástól, csak konvencionálisan és alig kommunikálnak egymással

A strukturálatlan család nem tudja szocializációs feladatait teljesíteni. A családtagok előbb-utóbb kilépnek a családból, esetleg deviálnak, vagy megbetegszenek.

A rosszul strukturált családokra jellemző, hogy egyes családtagok nem illeszkednek be természetes alcsoportjukba
→ arra kényszerülnek, hogy valamelyik másik alcsoport szabályai szerint éljenek.

szülő → gyermek szerepben,
vagy gyermek → felnőtt terhekkkel

A családstruktúra színvonalát meghatározó fontos tényező a házastársi alcsoport emocionális kohéziója.

„Nyitott” és „zárt” családok

- **Nyitott család**
 - sűrűn kommunikál környezetével
 - gyermekeit barátkozásra ösztönzi
 - érdeklődik a szociális és kulturális változások iránt
 - a család és környezete között folyamatos kölcsönhatás létezik
- **elősegíti a serdülő másodlagos szocializációját**
- **a szülők képesek elviselni a leválás kríziseit**

Az önértékelés elsődleges, a hatalom és a teljesítmény másodlagos.

A cselekedetek az emberek meggyőződését tükrözik.

A változást örömmel fogadják, normálisnak és kívánatosnak tartják.

A kommunikáció, a rendszer és a szabályok összhangban vannak egymással.

- **Zárt család**

- mindennél előbbre való az egymással töltött idő, egymás érdekeinek szolgálata
- felületes, kevés a családon kívüli térrel az érintkezés
- szülők baráti kapcsolatai szegényesek, gyermekük kortárskapcsolatait is erősen korlátozzák
- társadalmi hatásoknak ellenállnak
- konzervatív felfogásban nevelik gyermekeiket

Az önértékelés másodlagos a hatalomhoz és a teljesítményhez képest.

A cselekedetek a főnök szeszélyeinek vannak alávetve.

A változást elutasítják.

Speciális családok

- *Vegyes családok*
(mostoha, örökbefogadó, vagy nevelő családok)
- *Egyszülős családok*
(egyedül vállalt gyermeket, vagy az egyik szülő távozása után nem szerveződik újjá egy család)
- *Nukleáris családok*
(két generáció, a szülők és a gyermekek élnek együtt)
- *Több generációs családok*
(több generáció él együtt, nagyszülők, szülők, azok testvérei, illetve a gyerekek)